

Nr 83.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående den framtida användningen av Jämtlands roteringskassa; given Stockholms slott den 17 februari 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

P. Albin Hansson.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och jordbruksdepartementen anmäler departementschefen, statsrådet Hansson frågan angående den framtida användningen av Jämtlands roteringskassa samt yttrar därvid följande:

Genom brev den 24 mars 1692 tilldelade konung Carl XI rusthållarna vid Jämtlands kavallerikompani en tillökning från därtill anvisade statsmedel i dem förut för underlättande av rustningsbesvärets utgörande anslagna räntor med 6 daler silvermynt för varje rusthåll eller tillhopa 600 daler silvermynt vid hela kompaniet, att användas vid inträffande större ökning av remonterings- och rekryteringsbördan i krigstider, varvid bestämdes, att rusthållarna själva icke finge uppbära dessa reservmedel, utan att de årligen skulle av regementsskrivaren emottagas och av honom i bank och emot ränta insättas för att av Kungl. Maj:t disponeras.

År 1763 blevo ifrågavarande reservmedel, som då uppgingo till 7,957 daler 11 $\frac{2}{3}$ öre silvermynt och dittills förvarats vid regementet, inlevererade till krigskollegiet, som sedermera förvaltade dem.

Genom resolution den 18 november 1766 förklarade Kungl. Maj:t, i enlighet med rikets ständers vid 1765—66 årens riksdag gjorda framställning rörande reservmedlens användande, att rusthållarna icke skulle äga någon disposition över kapitalet »utan allenast av de inflytande medlen hava den nytta att därav bliva understödda till karl- och hästmunderingars betalande med så stor summa, som krigskollegium prövar vid varje sådant tillfälle kunna behövas, vilken då anordnades till regementschefens disposition».

Vid fastställande den 8 oktober 1851 av nytt knektekontrakt för Jämtland bildades för underlättande av rotehållarnas skyldigheter en ny kassa under namn av Jämtlands roteringskassa, vilken enligt för kassan samma dag fastställt reglemente ställdes under styrelse av en direktion, bestående av dels landshövdingen i länet jämte cheferna för Jämtlands häst- och fältjägarkårer samt en ryttmästare eller kapten från vardera kåren, dels ock fyra bland rotehållarna valda ombud. Vid nämnda kassas bildande föreskrev Kungl. Maj:t, att reservmedelskassans behållning, då uppgående till 37,288 rdr. 25 sk. banko, skulle från krigskollegiet överlämnas till direktionen för roteringskassan.

Enligt omförmälda knektekontrakt skulle såsom understöd för roteringen till roteringskassan årligen inflyta följande statsmedel, nämligen:

a) de vid det inom Jämtlands län förlagda regementets första uppsättning såsom rotelöner anslagna hemmansräntor från Jämtland eller tillhopa 6,666 rdr. 32 sk. banko;

b) de för äldre hästjägarskvadronen för enahanda ändamål anslagna dylika räntor och avradspenningar, tillsammans 1,168 rdr. 21 sk. 1 rst. banko;

c) de till rusthållen anslagna augmentsräntor i Medelpad, utgörande i kronovärde 167 rdr. 36 sk. 4 rst.;

d) de hemmansräntor, som dittills varit anslagna till Jämtlands reservmedelskassa; samt

e) räntorna å sistberörda kassas kapital.

Vid 1850—51 årens riksdag anvisade rikets ständer såsom vederlag för ovan omförmälda hemmans- och augmenträntor följande statsanslag under fjärde huvudtiteln, nämligen: för de under mom. a) och b) upptagna räntor 7,900 rdr. banko och för de under mom. c) och d) upptagna 1,900 rdr. banko.

Från roteringskassan skulle bestridas vissa kostnader för roteringen, bland annat soldatlegan och bidrag till uppköp av remont i kasserad nummerhästs ställe, i sammanhang varmed i kassans reglemente stadgades, att, därest för dylik kasserad häst bidrag från kassan uppburits, direktionen ägde låta försälja samma häst å auktion, därvid betalningen skulle tillfalla kassan; dock att, om tilläventyrs i några fall sådan häst, ehuru för kavalleriet obrukbar, skulle äga det värde, att för densamma erhöles högre betalning än remonteringsbidraget, överskottet skulle tillfalla rotehållaren. Beloppet av soldatlegan och bidraget till inköp av häst finge rotehållarna genom sina fullmäktige bestämma.

Genom brev den 16 juli 1861 förordnade Kungl. Maj:t, att roteringskassan skulle fördelas mellan Jämtlands häst- och fältjägarkårer, samt bestämdes grunden för nämnda fördelning. Enligt den fördelning, som i enlighet därmed ägde rum vid sagda års slut, utgjorde hästjägar-kårens andel 36,107 rdr. 32 öre och fältjägar-kårens andel 51,741 rdr. 37 öre.

Nytt reglemente för kassan fastställdes den 30 december 1864. I detta upptogs såsom en fond för kassan omförmälda på de båda kårerna fördelade belopp, tillhoppa 87,848 rdr. 69 öre. Enligt reglementet ägde vederbörande rotehållare vid vardera kåren för sig genom sina fullmäktige bestämma beloppet av såväl roterings- som remonteringsbidraget, under vilket förstnämnda begrepp sammanförts i 1851 års reglemente upptagna soldatlega, soldatlön och ersättning för soldatens servis.

Andra bidrag till roteringskassan än ovan omförmälda statsbidrag samt inkomster av försälda kasserade hästar och kassans egna räntemedel hava icke influtit till kassan.

Sedan på grund av 1901 års riksdags beslut angående ny härordning indelningsverket förklarats skola upphöra, förordnades genom kungörelsen den 29 november 1901, med föreskrifter i fråga om indelningsverkets upphörande m. m., att det ifrågavarande kassa förunnade statsanslag skulle indragas från och med ingången av år 1904.

Kassans behållning utgjorde vid 1905 års slut 146,581 kronor 17 öre.

Genom brev till Konungens befallningshavande i Jämtlands län den 8 juni 1906 föreskrev Kungl. Maj:t, att enär kassan, vilken enligt förebragt utredning bildats uteslutande av statsmedel jämte därå upplupna räntor, numera icke vore för det med densamma ursprungligen avsedda ändamål behöflig, kassans värdehandlingar, kontanta medel, räkenskaper och övriga tillhörigheter skulle av kassans direktion överlämnas till befallningshavanden, som hade att övertaga och tillsvidare handhava förvaltningen av kassan, intill dess Kungl. Maj:t därom annorlunda förordnade.

Kungl. Maj:ts dom den 30 maj 1918 angående äganderätten till Västmanlands regementes knektelegomedelskassa.

Beträffande en annan kassa, vars uppkomst och ändamål voro likartade med Jämtlands roteringskassa, nämligen Västmanlands regementes knektelegomedelskassa, hade emellertid Kungl. Maj:t meddelat enahanda föreskrifter om överlämnande av kassans tillgångar till Konungens befallningshavande i länet, som genom brevet den 8 juni 1906 givits i fråga om Jämtlands roteringskassa. Med anledning härav väckte vederbörande rotehållare rättegång mot kronan med påstående, att äganderätten till kassan måtte förklaras tillkomma rotehållarna. Tvisten avgjordes slutligen genom Kungl. Maj:ts dom den 30 maj 1918, varigenom rotehållarnas yrkande förklarades icke kunna bifallas.

Kungl. breven den 13 december 1918.

Med föranledande av denna utgång av tvisten förordnade Kungl. Maj:t genom särskilda brev den 13 december 1918 beträffande såväl Västmanlandskassan som Jämtlandskassan, att till kassorna inflytande medel, efter avdrag av behöriga förvaltningsutgifter, skulle, i den ordning arméförvaltningens civila departement ägde bestämma, av Konungens befallningshavande i Västmanlands respektive Jämtlands län inlevereras till nämnda departement och där särskilt bokföras. Samtidigt förklarade Kungl. Maj:t sig vilja framdeles, efter verkställd utredning, meddela beslut i fråga om den framtida förvaltningen av kassornas tillgångar och och dispositionen av dessa.

Arméförvaltningens civila departements yttranden den 27 februari 1919.

Till följd av remiss avgav arméförvaltningens civila departement den 27 februari 1919 särskilda utlåtanden angående den framtida förvaltningen och dispositionen av de båda kassornas tillgångar. Därvid meddelades, att vid utgången av år 1917 utgjorde kassornas tillgångar: Västmanlandskassans 2,169,033 kronor 80 öre, varav omkring 2,060,000 voro utplacerade på lån och återstoden i banker, samt Jämtlandskassans

238,077 kronor 78 öre, placerade i bankdepositioner och allmänna hypotekskassans obligationer eller å bankräkning. Vidare föreslogs, att av de båda kassornas tillgångar skulle bildas en fond under statskontorets förvaltning med benämning »indelningsverkets besparingsfond», vars avkastning skulle tagas i anspråk för understöd åt f. d. indelt manskap enligt därom givna bestämmelser eller, sedan någon del av fonden icke erfordrades för dylikt understöd, för enahanda ändamål som Vadstena krigsmanshusfond, beväringmanskapets invalid- och pensionsfond och invalidhusfonden.

Statskontoret avgav den 28 februari 1921 infortrade yttranden i ärendena.

Statskonto-
rets yttranden
den 28 febru-
ari 1921.

Beträffande *Västmanlands regementes knektelegomedelskassa* anförde statskontoret därvid, att ämbetsverket ur mera formell synpunkt icke ansett sig kunna motsätta sig att, på sätt arméförvaltningen föreslagit, kassan indroges till statsverket. Emellertid kunde statskontoret icke frigöra sig från den uppfattningen, att en sådan åtgärd, om än liggande helt inom den formella rättens gränser, likväl vore synnerligen sträng, för att icke säga obillig. Statskontoret ville erinra om, att samma åsikt gjort sig gällande i två vid 1919 års riksdag i ämnet väckta likalydande motioner (nr 54 i första kammaren och nr 212 i andra kammaren). I dessa hade föreslagits, att riksdagen ville dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t behagade taga under omprövning, huruvida icke — i avbidan på slutligt beslut i anledning av ett utav Konungens befallningshavande i Västmanlands län väckt förslag till framtida disposition av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa — med verkställighet av de i kungl. brevet den 13 december 1918 beträffande kassan föreskrivna åtgärder borde anstå, dels ock förklara, att riksdagen för sin del icke hade något att erinra mot bifall till befallningshavandens förslag, som innebure, att kassan skulle förvaltas av befallningshavanden och användas såsom lånekassa för det mindre jordbruket inom Västmanlands län och vissa socknar av Örebro län, vilkas rotar tillhört Västmanlands regemente, samt att större delen av kassans avkastning skulle få användas för näringslivets höjande med flera angivna ändamål inom förstnämnda län och länsdel av Örebro län.

I sitt över motionerna avgivna utlåtande (nr 51) hade statsutskottet gjort följande uttalande: »Vad beträffar det av länsstyrelsen i Västmanlands län framställda förslaget om bildande av en särskild lånefond utav kassans tillgångar, vilken fonds avkastning skulle för vissa olika ändamål disponeras, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka riksdagen att, såsom

av motionärerna ifrågasatts, nu uttala sin anslutning till detsamma, varvid utskottet likväl förutsätter, att riksdagen framdeles beredes tillfälle att yttra sig över ifrågavarande medels blivande användning». Utskottet hade härefter hemställt, att motionerna icke måtte av riksdagen bifallas, vilket ock blivit riksdagens beslut.

I trots av denna utgång av ärendet torde dock av statsutskottets sistberörda uttalande, som av riksdagen lämnats utan erinran, få anses framgå, att riksdagen icke ställt sig helt avvisande till tanken att kassan skulle få bevaras åt länen, utan ansett, att detta vore en fråga, som borde tagas under övervägande vid riksdagens slutliga prövning av ärendet.

På grund av de synpunkter på frågan statskontoret ovan anført och med stöd jämväl av vad vid riksdagen i ärendet förekommit, ansåge sig statskontoret kunna ifrågasätta, om icke befallningshavandens framställning borde, åtminstone i viss mån, vinna beaktande. Statskontoret hade därvid tänkt sig, att ett skiljande emellan statsverkets och länens intressen skulle billigtvis kunna ske på så sätt, att hälften av kassans tillgångar indroges till statsverket för att disponeras på sätt arméförvaltningen föreslagit, och andra hälften överlämnades till länen att användas i huvudsaklig överensstämmelse med befallningshavandens förslag. De närmare bestämmelserna angående genomförandet av fördelningen av kassan samt förvaltningen och användningen av den för länen avsedda delen torde Kungl. Maj:t vilja förbehålla sig att meddela, vadan endast frågan om själva uppdelningen av kassan samt huvudgrunderna för förvaltningen och användningen av statsmedelsfonden torde behöva underställas riksdagens prövning.

I fråga om *Jämtlands roteringskassa* utlät sig statskontoret, att med åberopande av ämbetsverkets omförmälta yttrande angående dispositionen av Västmanlandskassan, i vilket tillstyrkts, att en del av kassan användes till en fond, benämnd »indelningsverkets besparingsfond», samt under erinran att en vid 1919 års riksdag väckt motion (nr 88 i första kammaren) om bevarande av Jämtlandskassan åt provinsen Jämtland för tillgodoseende av någon med dess ursprungliga ändamål jämförlig uppgift blivit av riksdagen avslagen, ville statskontoret anföra, att ämbetsverket för sin del icke hade något att erinra mot arméförvaltningens förslag.

Upplysningsvis bör nämnas, att statsutskottets yttrande beträffande sistberörda motion (utskottets utlåtande nr 51) innehållit, att utskottet, som inhämtat, att kassans tillgångar icke för närvarande disponerades för ändamål, som särskilt tjänade jämtländska intressen, icke funnit sig böra tillstyrka motionen.

I proposition nr 302 till 1921 års riksdag, angående den framtida användningen av Västmanlands läns knektelegomedelskassa, föreslog Kungl. Maj:t, i anslutning till statskontorets förutnämnda förslag, riksdagen medgiva,

att hälften av kassans tillgångar indroges till statsverket för att under namn av »indelningsverkets besparingsfond» förvaltas av statskontoret.

att räntan av denna fond finge jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande tagas i anspråk för understöd åt f. d. indelt manskap eller, sedan någon del av fonden icke vidare erfordrades för sådant understöd, för enahanda ändamål som Vadstena krigsmanshuskassa, beväringsskapets invalid- och pensionsfond och invalidhusfonden, samt

att andra hälften av ifrågavarande kassas tillgångar finge tillkomma Västmanlands län samt Fällingsbro, Ervalla och Näsby socknar av Örebro län för att förvaltas och till länens fromma användas enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Beslut om den framtida användningen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa.

Riksdagen biföll propositionen. Sedan fördelning av kassans tillgångar verkstälts, förordnade Kungl. Maj:t genom brev den 13 oktober 1921, att räntan av den utav ena hälften av kassans tillgångar bildade Indelningsverkets besparingsfond skulle användas såsom bidrag till de ökade kostnader för Vadstena krigsmanshuskassa, som föranletts av 1919 års riksdags beslut (propositionen nr 204 och riksdagens skrivelse nr 10 A) om förhöjningar i gratial åt avskedat indelt manskap vid armén. I överensstämmelse härmed tillflyter nämnda ränta såsom inkomst det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap. Den andra hälften av kassans tillgångar ställdes under namn av Rotehallarnes i Västmanland besparingsfond under förvaltning av Konungens befallningshavande i Västmanlands län. Rörande avkastningen av denna fond föreskrev Kungl. Maj:t, att $\frac{1}{5}$ därav skulle årligen läggas till fonden samt återstående $\frac{4}{5}$ efter viss grund fördelas mellan, å ena sidan, Västmanlands län och, å andra sidan, omförmälda socknar av Örebro län ävensom användas till respektive Västmanlands läns och nämnda socknars fromma för allmännyttiga företag, som ej vore av beskaffenhet att bära eller kunna bekostas av allmänna medel, huvudsakligen till näringarnas förkovran samt för kulturella och humanitära syften, men icke till politisk propaganda och i allmänhet ej till företag, som ej komme en avsevärd del av respektive län och länsdel till godo, och ej heller till ett företags eller inrättnings årskostnader. Beslutanderätten över användningen av den Västmanlands län tillkommande andel av avkastningen skulle tillkomma en styrelse, bestående av landshövdingen i länet samt två av länets landsting och två av länets hushållningssällskap utsedda ledamöter. För

socknarna av Örebro län skulle beslutanderätten i förevarande avseende utövas av styrelse, bestående av landshövdingen i detta län och av socknarna var för sig valda ombud.

Framställning
av länsstyrel-
sen i Jämt-
lands län.

Sedermera har länsstyrelsen i Jämtlands län i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 november 1921 gjort framställning om disponerande av viss del av Jämtlands roteringskassa för länets bästa och därvid anført i huvudsak följande.

Efter och med anledning av riksdagens beslut angående den framtida användningen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa hade vid ett, på föranledande av åtskilliga f. d. rotehållare inom Jämtland, utlyst sammanträde inför landshövdingen i länet med ägare eller innehavare av förut roteringspliktiga hemman inom landskapet samtliga närvarande uttalat som sin mening, att åtgärder borde vidtagas i syfte att erhålla statsmakternas medgivande till att Jämtlands roteringskassas medel finge till någon del, ej understigande halva kassan, bevaras åt Jämtland och tjäna provinsens ändamål; och uttalades därvid tillika den önskan, att länsstyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning i ärendet.

Med föranledande av det sålunda på berörda sammanträde gjorda uttalandet finge länsstyrelsen hemställa ärendet till Kungl. Maj:ts prövning och därvid framhålla följande.

Genom utfallet av den rättegång, som varit anställd rörande Västmanlands regementes knektelegomedelskassa, torde få anses fastslaget även beträffande den med sagda kassa så till upprinnelse som användning jämställda jämtländska roteringskassan, att rotehållarna icke kunde göra gällande något lagligt anspråk på äganderätten till kassan eller någon del av densamma. Men det oaktat hade provinsens invånare icke kunnat släppa föreställningen, att kassan kommit till för och fortfarande borde tjäna till provinsens bästa. Den omständigheten, att den ursprungligen varit avsedd att tjäna ett dylikt ändamål och gjort det i mer än 200 år, hade rotfäst denna övertygelse; och det förhållandet att kassan, alltsedan den, år 1851, kom under provinsmyndigheternas förvaltning och rotehållarnas eget bestämmande, förvaltats och disponerats med varsamhet och omtanke, oaktat roteringsbördan inom Jämtland tryckt ganska tungt, hade just haft sin grund i en sådan uppfattning.

Såsom exempel på rotehållarnas sparsamma hushållning med kassan kunde åberopas, att strax efter den tid, då roteringsbidragen upphörde eller den 31 december 1905, fanns i kassan en behållning av 146,581 kronor 17 öre, varav en mindre del var utlånad mot skuld-

förbindelser hos enskilda personer samt större delen inestående i bankrättningar eller placerad i allmänna hypoteksbankens obligationer.

Billigheten och ett rättmätigt avseende å den ställning till kassan, som provinsens invånare ansett sig hava grundade skäl att intaga, syntes därför innebära fullt giltiga skäl för att kassan åtminstone till någon del finge, i likhet med den västmanländska, disponeras till fromma för provinsen. Att till följd av de gällande bestämmelserna om den förevarande kassans placering denna ej kommit att, liksom den västmanländska, genom utlåning till fastighetsägare i länet även på detta sätt för dem medföra en fördel, syntes därvidlag ej böra föranleda någon skillnad. Kassan hade likafullt varit avsedd och disponerats till förmån för provinsen, ända tills genom kungl. brevet av år 1906 den dittills gällande dispositionen av inkomsterna från kassan inhiberades i avbidan på Kungl. Maj:ts framdeles blivande förordnande.

Ett disponerande av kassan till förmån för provinsen, särskilt dess jordbrukande befolkning, syntes länsstyrelsen även av andra omständigheter, som hade sin grund i provinsens förhållanden, synnerligen önskvärt. Under de gångna årens arbete för utveckling av provinsens lantmannanärningar hade upprepade gånger starkt framträtt bristen på erforderliga medel för anordningar och institutioner till dessas mera verk samma befrämjande. Provinsen vore i allmänhet fattig, icke på resurser och möjligheter jämväl på jordbrukets område, men på erforderliga medel till dessas rationella och verk samma tillgodogörande. Kommunerna vore till större delen betungande av dryga skatter. Landstinget och länets hushållningssällskap hade visserligen, särskilt det sistnämnda, sökt i sin mån genom anslag och uppmuntringar befrämja utvecklingen av jordbruket och boskapsskötseln med dess binärningar. Men dels måste, såsom förhållandet vore med landstinget, krafterna delas åt många andra ändamål, dels vore även för dessa institutioner tillgångarna och därmed de ekonomiska möjligheterna begränsade. Länet saknade ock i hög grad inom sina landamären personer, hos vilka kunde förutsättas förmåga att till omförmälta ändamål lämna privata tillskott. Behovet av medel för befordrande av provinsens lantmannanärningar vore således synnerligen framträdande.

Vid det ovan omförmälta sammanträdet med rotehållarna uttalades beträffande användningen av den del av kassan, som kunde komma att kvarstanna i Jämtland, att av den årliga räntan å fonden 10 procent syntes böra läggas till kapitalot och återstoden, i samråd med länets landsting och hushållningssällskap, användas till befordrande av allmän-

nyttiga företag och anordningar till jordbrukets och lantmannanäringarnas förkovran. I fråga om kapitalet tänkte man sig, att detta borde kunna i form av lån få användas till att befrämja upprättandet av egna hem. Vidkommande förvaltningen ansåg man, att denna borde besörjas av en särskild direktion, i vilken landshövdingen skulle vara självskriven ordförande och övriga medlemmar till lika antal utses av länets landsting och hushållningssällskap.

För sin del hade länsstyrelsen i huvudsak intet att erinra mot de ändamål, som således framhållits böra främjas medelst den del av kassan, som finge inom länet behållas, liksom ej heller mot det sätt, varpå förvaltningen ansetts böra ordnas. Särskilt ville länsstyrelsen framhålla, att det vore mycket önskligt att få åtminstone någon hjälp till uppgörande av planer för allmännyttiga företag till jordbrukets utveckling inom länet, såsom för tillgodogörande på rationellt sätt av dess värdefulla myrmarker, eller till exempel till åtgärder för ett ändamålsenligt anordnande och befrämjande av jordbrukets elektrifiering eller andra dylika ändamål. Emellertid torde icke i detta sammanhang böra närmare bestämmas vare sig formen för förvaltningen av kassan eller dess användning; utan syntes detta, sedan det blivit bestämt, huruvida och i vilken mån kassan finge användas för provinsens bästa, böra bliva föremål för närmare bestämmande av Kungl. Maj:t.

På grund av vad sålunda blivit anfört finge länsstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens samtycke därtill, att Jämtlands roteringskassa, till den del den överstege den till kassan vid dess ombildning år 1851 överlämnade grundfonden, 55,932 kronor 75 öre, och sålunda tillkommit genom rotehållarnas sparsamhet och omtanke, eller, om detta ej kunde bifallas, med hälften av dess nuvarande belopp, måtte tillkomma provinsen Jämtland för att förvaltas och användas till fromma för utvecklingen av dess jordbruk och boskapsskötsel med binäringar enligt de närmare bestämmelser, som finge av Kungl. Maj:t meddelas.

Vid länsstyrelsens skrivelse var fogat bevis, att roteringskassans behållna medel vid utgången av år 1918 utgjorde 250,114 kronor samt att på grund av brevet den 13 december 1918 till arméförvaltningens civila departement levererats år 1919 5,012 kronor 36 öre och år 1920 13,739 kronor 21 öre.

I särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t hava Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott och länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott tillstyrkt bifall till länsstyrelsens oförmålda hemställan.

I utlåtande den 29 november 1921 över länsstyrelsens framställning erinrade arméförvaltningens civila departement till en början om att departementet i ovannämnda utlåtande den 27 februari 1919 i fråga om den framtida förvaltningen av Jämtlands roteringskassa hemställt, att ifrågakassan i sin helhet måtte — liksom beträffande Västmanlands regementes knektelegomedelskassa i utlåtande samma dag föreslagits — överlämnas till statskontoret för att ingå såsom beståndsdel i en fond, benämnd indelningsverkets besparingsfond och med uppgift att bidra till beredande av understöd åt f. d. indelt manskap.

Arméförvaltningens civila departements yttrande den 29 november 1921.

Vidare hade departementet i utlåtande över förut omförmälda motiöner angående dispositionen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa samt angående bevarandet av Jämtlands roteringskassa åt provinsen Jämtland framhållit, att sistnämnda kassa, i motsats mot den västmanländska, under en lång följd av år icke synt på något sätt — genom utlåning till jordbrukare eller annorledes — hava använts till nytta för några särskilda länsintressen.

Detta förhållande erkändes också i länsstyrelsens förevarande framställning. Länsstyrelsen sökte emellertid i detta sammanhang göra gällande, att kassan likafullt varit avsedd och disponerats till förmån för provinsen, ända tills genom kungl. brev av år 1906 den dittills gällande dispositionen av inkomsterna inhiberades i avbidan på Kungl. Maj:ts framdeles blivande förordnande. Beträffande sättet, hur detta disponerande av kassan dittills skett, upplystes emellertid tillika, att strax efter den tid — år 1905 — då bidragen till rotehållarna upphörde, den då i kassan befintliga behållning, 146,581 kronor 17 öre, till en mindre del var utlånad mot skuldförbindelser hos enskilda personer. Till större delen hade emellertid behållningen varit inestående i bankinrättningar eller placerad i obligationer. Rörande beloppet av nämnda »mindre del» finnes inga särskilda upplysningar, men man kunde dock bilda sig en någorlunda sannolik uppfattning därom genom en företedd tablå över kassans ställning vid 1903 års slut, i vilken det då utlånade beloppet upptoges till 7,407 kronor 10 öre, d. v. s. omkring $\frac{1}{20}$ av kassans tillgångar.

Vid en jämförelse mellan sistnämnda belopp och det belopp, som i ovannämnda utlåtande den 27 februari 1919 angående förvaltningen av Västmanlands läns knektelegomedelskassa uppgivits såsom utplacerat på lån, eller 2,060,000 kronor utav en total tillgång å omkring 2,169,000 kronor, syntes den jämtländska kassans användning för provinsbornas intressen hava varit allt för obetydlig för att därigenom inom länet skulle

kunnat grundas någon mera allmän uppfattning av kassan såsom en tillgänglig lånefond för provinsens invånare.

Det som varit avgörande för Kunql. Maj:t och det av riksdagen år 1921 meddelade beslut att uppdelade den västmanländska kassan i två lika delar, varav den ena tillerkändes de av denna kassa intresserade länen och den andra statsverket, torde, att döma av proposition nr 302 till nämnda års riksdag, hava varit vissa billighetskrav hos vederbörande länsinvånare, vilka på grund av knektelegomedelskassans långvariga och vidsträckta användning såsom en lånekassa ansett en viss hävd hava skapats i avseende på dispositionen av denna kassa.

Då, enligt vad som ovan anförts, ett liknande förhållande icke torde kunna sägas vara rådande beträffande Jämtlands roteringskassa, måste departementet ställa sig tveksamt, huruvida departementet borde frånträda sin i utlåtandet den 27 februari 1919 gjorda hemställan, att kassan i sin helhet måtte överlämnas till statskontoret för att ingå i indelningsverkets besparingsfond.

Därest emellertid Kunql. Maj:t skulle anse, att de liknande omständigheter, som i övrigt vore tillfinnandes i fråga om de båda kassornas uppkomst och ändamål, borde leda till en likartad uppdelning av Jämtlands roteringskassa som den för den västmanländska kassan redan vidtagna, torde dock av skäl, som ovan berörts, icke förefinnas någon anledning att, på sätt länsstyrelsen i sitt första alternativ hemställt, göra en sådan uppdelning gynnsammare för provinsen Jämtland än som blivit fallet beträffande de av Västmanlands knektelegomedelskassa intresserade länen.

Departementet finge därför för sin del hemställa, att, därest en uppdelning av ifrågavarande kassa skulle beslutas, genom densamma hälften av kassans samtliga hos arméförvaltningen och inom länet befintliga tillgångar måtte tillerkännas Jämtlands län, att användas på av länsstyrelsen föreslaget sätt, och den andra hälften överlämnas till statskontoret för att ingå i förutnämnda indelningsverkets besparingsfond.

Statskontoret har den 3 februari 1922 avgivit yttrande i ärendet och därvid framhållit, att ämbetsverket i sitt ovan omförmälda yttrande den 28 februari 1921 — med hänsyn till den vid detta tillfälle förebrogta utredningen — icke haft anledning göra någon erinran mot vad arméförvaltningen i dess utlåtande den 27 februari 1919 föreslagit om överlämnande av kassans tillgångar till statskontoret för att sammanföras med inflytande medel från Västmanlands regementes knektelegomedelskassa till en fond, benämnd indelningsverkets besparingsfond.

Stats-
kontorets
yttrande den
3 februari
1922.

Sedan emellertid enligt medgivande av 1921 års riksdag Västmanlands regementes knektelegomedelskassa blivit uppdelad mellan statsverket och vederbörande län, hade frågan om disposition av Jämtlands-kassan nu efter ytterligare utredning kommit under förnyad omprövning; och syntes det av denna utredning framgå, att någon principiell skillnad mellan de båda kassornas uppkomst och ändamål näppeligen kunde anses föreligga. Visserligen hade Jämtlands roteringskassa icke i likhet med Västmanlands regementes knektelegomedelskassa genom utlåning åt jordägare inom länet kommit att främja särskilda länsintressen, men denna omständighet torde icke i och för sig böra tillmätas någon avgörande betydelse, då onekligen vissa andra billighetsskäl, betingade av den tidigare inom länet rörande kassan rådande uppfattningen, talade för att en liknande fördelning ägde rum i detta fall som redan skett med den västmanländska kassan.

På grund härav och då icke heller arméförvaltningens civila departement, att döma av dess utlåtande den 29 november 1921, syntes numera bestämt vidhålla sin tidigare uttalade uppfattning beträffande förvaltningen och dispositionen av kassans medel, finge statskontoret hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva, att hälften av Jämtlands roteringskassa indroges till statsverket för att ingå i den under statskontorets förvaltning stående indelningsverkets besparingsfond samt att andra hälften av ifrågavarande kassas tillgångar finge tillkomma Jämtlands län för att förvaltas och till länets fromma användas enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Såsom av länsstyrelsens i Jämtlands län framställning i ärendet framgår, göres från vederbörande rotehållares sida icke anspråk på äganderätt till Jämtlands roteringskassa eller någon del därav. Äganderätten till kassan tillkommer således ostridigt Kungl. Maj:t och kronan, som alltså äger förfoga över densamma efter gottfinnande.

*Departements-
chefen.*

Arméförvaltningens civila departement och statskontoret hava i tidigare utlåtanden om kassans framtida användning föreslagit, att kassan skulle i sin helhet indragas till statsverket och ränteavkastningen av densamma användas i första hand till understöd åt förutvarande indelt manskap. Länsstyrelsen gör däremot gällande, att som kassans tillgångar måste anses hava delvis tillkommit genom rotehållarnas sparsamhet och omtanke, bör den del, varmed detta varit fallet, användas till fromma för provinsen Jämtland.

För bedömande av frågan om kassans framtida användning samt huruvida och eventuellt efter vilken grund en fördelning av kassans till-

gångar bör ske mellan statsverket och ortsintrisset, synes mig ligga närmast till hands att taga till ledning statsmakternas beslut vid nästlidet års riksdag om den framtida användningen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa.

Om knektelegomedelskassan beslöts då, att dess tillgångar skulle delas i två hälfter, att den ena hälften skulle indragas till statsverket för att under namn av indelningsverkets besparingsfond förvaltas av statskontoret, att avkastningen av denna hälft skulle tagas i anspråk i första hand för understöd åt förutvarande indelt manskap, samt att den andra hälften skulle tillkomma vederbörande län för att förvaltas och till länens fromma användas enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Såsom av den förebragta utredningen framgår, hava Jämtlands roteringskassa och Västmanlands regementes knektelegomedelskassa till uppkomst och ändamål varit likartade. De billighetsskäl, vilka förestavat statsmakternas beslut i avseende på den senare, torde alltså kunna med fog åberopas också beträffande den förra. Visserligen kan icke beträffande roteringskassan, såsom ifråga om knektelegomedelskassan, framhållaskassans långvariga och vidsträckta användning såsom en lånekassa för länsinnevånarna. Den omständigheten, att sålunda innebyggarna i Jämtland icke redan dragit avsevärd fördel av kassan, torde emellertid icke rimligen böra vid det slutliga bestämmandet rörande kassans användning åberopas gentemot de billighetsskäl, som i övrigt tala för ett likartat förfarande i avseende på de båda kassorna.

Jag ansluter mig därför till statskontorets förslag om lika fördelning av Jämtlands roteringskassas tillgångar mellan statsverket och ortsintrisset, vars andel enligt min åsikt bör användas till provinsen Jämtlands fromma, huvudsakligen efter samma linjer, som föreskrivits i fråga om rotehållarnes i Västmanland besparingskassa (sid. 7 här ovan).

De närmare bestämmelserna angående genomförandet av fördelningen av kassan samt förvaltningen och användningen av den för Jämtland avsedda delen därav torde böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Med anledning av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att hälften av Jämtlands roteringskassas tillgångar indrages till statsverket för att ingå i den under statskontorets förvaltning stående indelningsverkets besparingsfond samt

att andra hälften av kassans tillgångar må tillkomma provinsen Jämtland för att förvaltas och till provinsens fromma användas enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

W. G. O. Montgomery.
